

משום **דכתיב** [דברים כה, ג] **"ארבעים יבנו"**. **ופמיך** ליה באותה הפרשה, בפסוק שלאחריו, **"לא תחסום שור בדישו"**, ולמדים מהסמיכות של הפסוקים, שאת המלקות מלקה ברצועה של שור צעיר – דהיינו עגל.

וכיון שהגמרא הביאה כאן לימוד של רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה שלמד מסמיכות של פסוקים, מביאה הגמרא עוד לימודים שלמד מסמיכות של פסוקים.

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: **מניין** לומדים **ליבמה שנפלה ליבום לפני יבם** שהוא **מוכה שחין**, שאין חוסמין אותה, שאין בית דין סותמין את טענותיה מלטעון שאינה רוצה להתייבם לו, אלא שומעים את דבריה, וכופין אותה, וחולץ לה.⁽²⁾

משום **דכתיב** **"לא תחסום שור בדישו"**, **ופמיך** ליה בפסוק שלאחריו פרשת יבום, דכתיב בה **"כי ישבו אחים יחדו"**, וגומר.

ולומדים מהסמיכות של הפסוקים, כי כשם שאין לחסום את פי הבהמה בשעת דישה התבואה, כך אין לחסום את פי היבמה הטוענת שאינה רוצה להתייבם למוכה שחין.

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: **כל המבזה את המועדים**, בכך שהוא עושה מלאכה בחולו של מועד, נחשב הדבר כאילו **עובד עבודה כוכבים**.

דכתיב [שמות לד, יז] **"אלהי מסכה לא תעשה לך"**, **ופמיך** ליה בפסוק שלאחריו **"את**

ואם **נתקלקל הנידון**, שיצאה לו יציאה מנקביו מחמת פחד משהתחילו להלקותו, אפילו אם נתקלקל בהגבהה הראשונה שהגביה השליח בית דין את ידו להכותו קודם שהלקהו, **בין שנתקלקל בריעי, בין במים** [במי רגלים], הרי הוא פטור ממלקות, שנאמר בפרשת מלקות **"ונקלה אחיך לעיניך"** [שם כה, ג], והרי נקלה [נתבזה], שנתלכלך.

רבי יהודה חולק על תנא קמא, ואומר:

האיש נפטר ממלקות רק אם נתקלקל בריעי, שהוא בזיון גדול יותר ממי רגלים.

והאשה, אפילו אם נתקלקלה **במים**, פטורה, מפני שבושטה מרובה.

גמרא:

כג-א שנינו במשנה: כופה, כופת שתי ידיו על העמוד, הילך והילך משני צידי העמוד, וחזן הכנסת אוחז בכגדיו, אם נקרעו, נקרעו.

והוינן בה: **מאי טעמא?**⁽¹⁾

ומבאר הגמרא: **משום** שצריך שיהיה הלוקה **נקלה**, מבוויש, כדכתיב בפרשת מלקות, **"ונקלה אחיך לעיניך"** [שם כה, ג].

אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: **מניין** לומדים **לרצועה שמלקין בה**, שהיא צריכה להיות מעור של עגל?

2. רש"י יבמות ד. והוסיף שם, ש"חוסמין" לישנא דקרא נקט, כיון שיליף לה מ"לא תחסום".

1. השיח יצחק מבאר עוד, שה"מאי טעמא" שבגמרא, הוא על הכפיתה לעמוד.

הג המצות תשמור".

כדדריש ההוא גלילאה עליה דרב הסדא:

והמפסוק האחרון אנו לומדים במסכת חגיגה [יח, א] את האיסור לעשות מלאכה בחולו של מועד. וכיון שסמוך לו נאמר הפסוק של "אלהי מסיכה", לומדים מכאן שהאיסור של עשיית מלאכה בחול המועד נחשב כמו האיסור של עבודה זרה.

נאמר בישעיה [א, ג] "ידע שור קונהו, וחמור אבום בעליו. ישראל, לא ידע, עמי לא התבונן".

אמר הקב"ה: יבא מי שמכיר אבום בעליו [החמור], ויפרע ממנו שאינו מכיר אבום בעליו [העובר עבירה].

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה:

שנינו במשנה: ידה טפה, ורחבה טפה, וראשה של הרצועה היתה מונעת על פי כריסו.

א. כל המספר לשון הרע, ב. וכל המקבל לשון הרע, שמקבלו ומאמינו על חברו, (3) ג. וכל המעיד עדות שקר —

ראוי להשליכו לכלבים! (4)

אמר אביי: שמע מינה שאורך הרצועה היה מותאם, כל חר וחר, לפום גביה עבדינן ליה, לפי גודל הגב של כל נידון ונידון היו עושים את אורך הרצועה.

דכתיב [שמות כב, ל] "לכלב תשליכון אותו", ופסוץ ליה בפסוק שלאחריו, "לא תשא שמע שוא", שלא תקבל לשון הרע, וקרי ביה נמי "לא תשיא", שלא תגרום לאחרים לקבל לשון הרע, דהיינו שלא תספר. ובסוף הפסוק של "לא תשא שמע שוא" נאמר גם "אל תשת ירך עם רשע, להיות עד חמס", שהוא האיסור להעיד עדות שקר.

אמר ליה רבא: אם כן, נפיש להו רצועות טובא. בית הדין יצטרך שיהיה לו הרבה רצועות לכל מידה ומידה.

שנינו במשנה: ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה.

אלא, אמר רבא: אבקתא [קשר, לולאה] אית ליה על הרצועה, שבו הוא יכול לקצר ולהאריך את הרצועה, שכי בעי, מיקטר ביה [כשרוצה להקטין את הרצועה, קושר אותה בו], וכי בעי, מרפה בה [וכשרוצה להאריך אותו, מרפה את הקשר].

תנא שנינו בכרייתא: הטעם שעושים את שתי הרצועות הנוספות מעור של חמור, הוא

שנינו במשנה: מלקין אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו:

לכלבים, שכל כיוצא בזה אינו בצורת האדם העצמית, ואינו ראוי להקרא אדם אחר המוות, נמשל כבהמות נדמה.

ובפתח עינים להחיד"א כתב בשם גורי האר"י, שענשו הוא להתגלגל בכלב.

3. כתב הרשב"ם בפסחים קיח, א שאף על פי שאסור לקבל ולהאמין ללשון הרע, אבל צריך לחוש לדבריהם.

4. פירש המאירי: ראוי להשליכו אחר מיתתו

והוינן בה: **מנא הני מילי?** מנין לומדים שכך היא צורת המלקות, בסדרות של שלש שלש, אחת מלפניו ושנים על אחוריו?

אמר רב כהנא: דאמר קרא [דברים כה, ב] **"והפילו השופט, והכהו לפניו כדי רשעתו במספר"**. ודורשים "לפניו כדי רשעתו" שלוקה כדי רשעה אחת מלפניו, ו"במספר" מלאחריו.

והיות והמספר הקטן ביותר שנספר, הוא שתים, לכן לוקה כדי שתי רשעות מאחריו.

שנינו במשנה: **אין מלקין אותו וכו':**

אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן: מנין לומדים לרצועה שמלקין בה שהיא צריכה להיות מוכפלת?

שנאמר "והפילו". אל תיקרי "והפילו" אלא "והכפילו"⁽⁵⁾.

ומקשינן: **והא מיבעי ליה את "והפילו"** לדרוש ממנו לגופיה, שצריך להפיל את הנידון באופן שיהיה מוטה בשעה שלוקה.

ומתצינן: אם נאמר שניכתב רק כדי לדרוש ממנו שצריך להיות הנידון מוטה, **אם כן, לכתוב קרא "יטיהו", מאי "הפילו"?** מדוע נכתב בלשון הזה, שמע מינה שדורשים בו תרתי דרשות, גם שהנידון צריך להיות מוטה, וגם שהרצועה צריכה להיות מוכפלת.

שנינו במשנה: **המכה מכה בידו:**

תנו רבנן: אין מעמידין חונין להלקות, אלא

חסירי כח ויתירי מדע,

רבי יהודה אומר: אפילו חסירי מדע ויתירי כח. שאין להקפיך בכך.

אמר רבא: כוותיה דרבי יהודה מסתברא. דכתיב שם בפרשת מלקות "לא יוסיף פן יוסיף להכותו".

אי אמרת בשלמא שהחזנים המלקים הם חסירי מדע, היינו דצריך לאזהורי [מובן מדוע התורה הוצרכה להזהיר על כך].

אלא, אי אמרת שהיו יתירי מדע, מי צריך לאזהורי אותם על כך.

ורבנן, התולקים על רבי יהודה, סוברים, אין מזרזין אלא למזרז [שאין התורה מזהירה אלא למי שנוזהר].

תנא בברייתא: כשהוא [החזן] מגביה את הרצועה כדי להלקות, מגביה בשתי ידיו⁽⁶⁾ **[כי היכי דמדלי טפין]** [כדי שיגביה כמה שיותר], **וכשהוא מוריד ומכה, מכה בידו אחת, כי היכי דליתה מדידה** ⁽⁷⁾ **[דתיתי מרזאי]** [שתבוא המכה בכח גדול]⁽⁸⁾.

שנינו במשנה: **הקורא קורא כו':**

תנו רבנן ברייתא:

הגדול שבדיינין קורא את הפסוקים שקוראים בשעת המלקות.

והדיין השני מונה את המלקות,

5. מהרש"א בשם הילקוט והירושלמי.

7. גליון

6. גירסת הלכות גדולות

8. כדבר הבא בורם. על פי הערוך.

והדיין השלישי אומר לחזן על כל הכאה והכאה: **הכהו!**

שנינו במשנה: **נתקלקל וכו':**

תנו רבנן בברייתא:

אחד האיש ואחד האשה נפטרים ממלקות דווקא אם נתקלקלו בריעי, ולא אם נתקלקלו במיב, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: האיש נפטר דווקא אם נתקלקל בריעי, והאשה נפטרת אפילו אם נתקלקלה רק במיב.

וחכמים אומרים: אחד האיש ואחד האשה נפטרים, בין אם נתקלקלו בריעי, ובין אם נתקלקלו במיב.

ומקשינן: והתניא בברייתא: רבי יהודה אומר, אחד האיש ואחד האשה בריעי, משמע שרבי יהודה סובר שגם אשה אינה נפטרת אלא אם כן נתקלקלה בריעי!

אמר רב נחמן בר יצחק: כוונת הברייתא היא לומר, שלרבי יהודה שניהם, גם האיש וגם האשה, שוין באופן שנתקלקלו בריעי, ששניהם פטורין. אבל בנתקלקלו במיב, יש הבדל בין האיש לאישה.

אמר שמואל: אם אירע שכפתוהו להלקותו, ורין מחמת פחד מבית דין, אפילו רק הגביהו את היד להכותו מכה ראשונה, פטור ממלקות. כיון שכבר נקלה, וכתוב בפרשת מלקות "ונקלה אחיך" ודורשים כיון שנקלה, הרי הוא אחיך, שכבר נתכפר מהעון.

מיתבי מברייתא ששנינו בה: קלה [נתקלקל], בין בהגבהה ראשונה, שמגביה ידו להכותו פעם ראשונה, בין בהגבהה

בזמן שאמדו את הנידון למכה מרובה, שיכול הוא לקבל הרבה מלקות, מאריך הקורא בנעימות קריאתו, כדי שלא יסיים לפני שמסיימים להלקותו.

ובזמן שאמדו את הנידון למכה מועטת, כגון שאמדוהו בפחות מעשרים⁽⁹⁾, מקצר הקורא, כדי שיספיק לגמור בשעה שמסיימים להלקותו.

ומקשינן: והא אנן תנן במשנתנו, שאשר הוא גומר, חוזר לתחלת המקרא.

ומתצינן: מצוה לצמצם, שהקורא יצמצם לגמור יחד עם המכה. ואי לא צמצם, וסיים הקורא לפני שסיים המכה, חוזר לתחלת המקרא.

תנו רבנן בברייתא: כתוב בתורה "לא יוסיף, פן יוסיף להכותו על אלה מכה רבה". מלמד הכתוב שיש איסור להוסיף על המלקות המגיעות לו.

אין לי ללמוד מכאן אלא איסור להוסיף מכה רבה [מכה חזקה], אבל להוסיף מכה מועטת [מכה חלשה] מנין שאסור?

תלמוד לומר "לא יוסיף", מכל מקום, ואפילו מכה מועטת.

אם כן מה תלמוד לומר "מכה רבה"?

לימד על המלקות הראשונות, שצריך לקבל מעיקר הדין, שהן מכה רבה שניתן להכותו בכל כוחו.

אבל אם אמדו אותו שלא יתקלקל עד לאחר המלקות, אלא רק **לכשיצא מבית דין יקלה**, הדין הוא שמלקין אותו.

ולא עור, אלא אפילו קלה בתחלה קודם שהתחילו להלקותו, מלקין אותו.

שנאמר "והכהו [וגו'] ונקלה", ולא שנקלה כבר בבית דין קודם שהכהו.

מתניתין:

כל חיובי כריתות שהתרו בהן עדים על לאו שיש עליו עונש כרת, ולקו בבית דין, נפטר מדי כריתתם ושוב אין בית דין של מעלה נפרעין מהם.⁽¹⁰⁾

שנאמר "ונקלה אחיך לעיניך", כשלקה הרי הוא כאחיד,⁽¹¹⁾ דברי רבי חנניה בן גמליאל.

ואמר רבי חנניה בן גמליאל: מה אם העובר עבירה אחת, נוטל נפשו עליה, שהרי אפשר שימות על ידי המכות. העושה מצוה אחת,

שניה, לאחר שכבר הכהו, אם נתקלקל באותה הגבהה מחמת פחד פוטרין אותו, כיון שכבר נקלה.

ואם נפסקה הרצועה — אם היה זה בהגבהה שניה, שכבר הכהו הכאה אחת, פוטרין אותו, שכבר נקלה באותה הכאה שהכהו.

ואם בהגבהה ראשונה נפסקה הרצועה קודם שהכהו, אין פוטרין אותו שאין זו "קלה".

ומקשינן: אמאי אם נפסקה הרצועה קודם שהלקוהו אינו נפטר? להוי כרין מבית דין, שנפטר!?

ומתצינן: התם רין ונתבזה במנוסה זו. הכא, לא רין.

תנו רבנן בברייתא: אמדוהו הרופאים שלכשילקה יקלה [שמיד כשילקהו, יתקלקל ברעין], פוטרין אותו. כיון שכתוב "פן יוסיף, ונקלה", שאין נותנים לו מכה שיקלה עליה מיד.

10. כתב הבעל המאור: דרבי חנניה בשלא עשה תשובה קאמר, דאי בשעשה תשובה, תשובה פוטרתו, ולא מלקות. אבל הרמב"ם בפירוש המשניות כאן כתב: כבר הקדמנו כי המלקות עם התשובה יכפר הכרת. ובשו"ת מהרלב"ח בקונטרס הסמיכה הקשה על הרמב"ם, שאם מדובר בעשה תשובה, אם כן למה לי מלקות לפטור מכרת, ומה החידוש בדברי רבי חנניה בן גמליאל, והלא אין לך דבר העומד בפני התשובה, ואפילו בעבירות החמורות יותר, כמו חיובי מיתות בית דין, מועילה התשובה לפטור מעונש שמים.

11. עיין ערוך לגר שביאר מדוע אינו נפטר גם

10. כתב הבעל המאור: דרבי חנניה בשלא עשה תשובה קאמר, דאי בשעשה תשובה, תשובה פוטרתו, ולא מלקות.

אבל הרמב"ם בפירוש המשניות כאן כתב: כבר הקדמנו כי המלקות עם התשובה יכפר הכרת.

ובשו"ת מהרלב"ח בקונטרס הסמיכה הקשה על הרמב"ם, שאם מדובר בעשה תשובה, אם כן למה לי מלקות לפטור מכרת, ומה החידוש בדברי רבי חנניה בן גמליאל, והלא אין לך דבר העומד בפני התשובה, ואפילו בעבירות החמורות יותר, כמו חיובי מיתות בית דין, מועילה התשובה לפטור מעונש שמים.

ותירץ, על פי האמור ביומא [פו, א] עבר על

כרת את הנכשל בהן, ואומר הכתוב קודם הפסוקים של עריות:

”ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר כג-ב יעשה אותם האדם וחי בהם”. [שם ה] וסמיך ליה “לא תקרבו לגלות ערוה”.

הרי שמי שיושב ואינו מגלה ערוה, הכתוב קוראו עושה מצוה, וכתוב בו “וחי בהם”, כדרך שהעניש בכרת את מי שעושה עבירה.⁽¹⁵⁾

הא למדת, שכל היושב ולא עבר עבירה, נותנין לו שכר כעושה מצוה.

וכל זה דווקא במי שבאה עבירה לידו, וכבש את יצרו, כמו שמצינו ביוסף הצדיק.

רבי שמעון בר רבי אומר: הרי הוא אומר

על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו, שיוסיפו לו על חייו.⁽¹²⁾

שהרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות פי חמש מאות, שבמדת פורענות כתיב [שמות כ] “פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים”, ובמדה טובה כתיב [שם] “עושה חסד לאלפים”. ופירש בתרגום לאלפי דורות. אם כן, ארבעה דורות כנגד אלפיים דורות⁽¹³⁾ [כי מיעוט רבים של “דורות” הרי הוא שנים], היינו אחד מחמש מאות.⁽¹⁴⁾

רבי שמעון אומר: ממקומו הוא למד. מחייבי כריתות אנו למדין דבר זה, שאפילו היושב ולא עבר עבירה, זוכה לשכר השקול כנגד עונש העבירה.

שנאמר בעריות, “כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה, ונכרתו הנפשות העושות”, וגומר. [ויקרא יח, כט] הרי שחייב הכתוב

התורה נבראת ב' אלפים שנה קודם העולם, וקתיב “דבר צוה לאלף דור”, שהוא תקע"ד דורות קודם העולם, שמע מינה שכל דור ודור הוא שתי שנים וי"ט שעות וב' שלישים וי"ד חלקים, וזה הוא דור, עכ"ל.

14. ובאבן עזרא על התורה שם, פירש לאלפיים כפשוטו, עד סוף כל הדורות, וז"ל: ועושה חסד לאלפים, והטעם אין קץ והוא לעולם ועד, וזה הדבר יתפרש לשני ענינים, האחד, שהשם יעשה חסד לאוהביו שתעמודנה נשמותם לעולם לאלף אלפי דורות, והשני, כי השם יעשה טוב לבניהם שהם כמותם עד אין קץ. ע"כ.

15. לפי פירוש הרע"ב, וכן פירשו הריטב"א והנמוקי יוסף, אבל המהרש"א פירש שרבי שמעון קאי על האמור בראש המשנה עיי"ש.

ממיתת בית דין על ידי מלקות, על פי שיטת הרמב"ם שמלקות עם התשובה הם שפוטרים מכרת, ולכן רק מכרת נפטר על ידי מלקות ותשובה, כיון שהתשובה מועילה בעונש שהוא בידי שמים לפוטרו ממנה. אבל למיתת בית דין אינו מועיל, לפי שאין תשובה מועילה לגבי בית דין של מטה, ועל ידי המלקות בלבד אינו נפטר.

12. נמוקי יוסף

13. בשפתי חכמים על התורה שם, הביא בשם ה"קיצור מזרחי", שאין לפרש אלפיים דור כפשוטו, כיון שאין כל ימי עולם כי אם ששת אלפים שנה, ולא יגיע העולם מתחילתו ועד סופו אפילו לאלף דור. ואם כן יש לפרש שהקרא לא בא להשמיענו אלא שיעורה של מדה טובה. אבל בתוספות חדשים במשניות כתבו בשם מהרש"ח: ומצאתי בהקדמה של בה"ג שכתב,